

БРАНИЧ

ЛИСТ ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ.

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОВАСТУПНИКА У СРБИЈИ.

Лист излази 1. и 16. сваког месеца.

О ЗАКОНОДАВНОЈ ВЛАСТИ И О МЕНАМА ЊЕНОГА РАЗВОЈА У СРБИЈИ

од
СТОЈАНА Марковића
професора велике школе.

Битни значај државе, као личног бића, огледа се у њеној способности за изјаву воље.

За стварање и изјаву ове воље, нужно је, по природи државе, да постоји нарочити видљив организам састављен из лица, која су по себи или по својој природи, способна, да ову вољу за државу и у њено име изјављују.

Организам овај зове се *законодавна власт*, која улази у састав државне власти као битна чињеница личног живота државе и њене самоопредељивости.

И пошто скуп људи, или народ, који је на државној области настањен, чини духовну и по томе интелектуалну основицу државног живота, то је сасвим природно, да је овај скуп људи или народ, као интелектуална снага државе, у исто доба чинилац ове воље државне, као личности, и по томе чинилац законодавне власти.

Законодавна је власт по овоме она важна чињеница у личном државном животу, сретством које самоопредељивост и на овој основана воља народа, односно народног претставништва, прелази у самоопредељивост и на овој основу, свесну и једноставну вољу државе, као личности тако, да је у овој вољи државе претстављено лично, хармонично јединство свију појединачних воља у држави.

Отуда се ова воља државе, јавља као нагодна и по томе општа и највиша воља или *закон*, коме су сви и сва-

ки у држави, као својој властитој вољи, потчињени тако, да се свака појединачка радња противу ове воље сматра као друштвена неправда, односно кривица.

Отуда се даље битност учешћа државног поглавара у законодавној власти, може састојати једино у томе, да он, као претставник или заступник лично јединства државе ову народну вољу уздиже на ступањ личне државне воље или закона, пошто, као такав, добије уверење, да је ова воља израз праве опште народне воље и да одговара правим интересима и тежњама народа и државе. Са овим стоји у вези уставно наређење у појединим државама, по коме поглавар државе има право, да народно претставништво распусти и да нареди нове изборе народних претставника, кад је уверен, да воља народног претставништва није израз народне воље или да не одговара народним или државним интересима и налази, да ће ово његово уверење наћи одзива код народа и другог народног претставништва. Међутим да се неби овим правом државног поглавара осујетило право народа, да своју вољу претвори у закон, ваља да је уставом одређено, колико пута државни поглавар може ово право у једном истом законодавном питању или сукобу између њега и народног претставништва употребити,¹⁾ као што је ово било одређено 14. тачком српског народног устава од 1835. године.

Да би ова воља народног претставништва у вршењу законодавне власти била одиста и у ствари права народна воља, вужно је даље да се она образује и ствара слободним било посредним, било непосредним учешћем и самоопредељивошћу целокупног народа, односно свију држављана, који су иначе по себи способни за самоопредељивост.

И ово слободно, посредно и непосредно, учешће народа у стварању и изјави државне воље, саставља тако звану *политичку слободу народа у вршењу законодавне власти*.

Ова народна политичка слобода призната је дачас скоро у свима државама, али у многима непотпуно и са више или мање ограничења и у разним комбинованим облицима.

Тако је учешће у законодавној власти у уставним монархијама подељено између владоца и народа, односно народног претставништва, при чему има превагу час владалац према народном претставништву, а час опет ово према владоцу, док је ово учешће народа у републикама од државног поглаварства више независно и неограничено.

¹⁾ Прва законотворна скупштина у књизи: „За просвету и слободу“ од Стојана Бошковића стр. 129. и 130.

До овога, више или мање ограниченог учешћа у државном законодавству, поједини су народи долазили тешком муком, патњама, па често и крвавим борбама са браниоцима апсолутизма и апсолутних монархија.

Борбе ове нису још завршене. Поједини народи имају много да раде и да се боре, те да своје политичке слободе потпуно остваре и ујемче — да дођу да потпуног учешћа у законодавству, као битног услова за њихов опстанак и страни развитак.

Трагови ове народне уставне тежње и борбе опажају се и у развоју државног живота српског народа од најстаријих времена па до данас; ову тежњу и борбу народа српског и његових првака и великаша, видимо, како у прво време његовог државног живота, пре његове пропасти на Косову, тако и одмах после његове борбе за ослобођење од турског јарма — скоро у самом зачетку његовог новог државног живота.

Ова тежња и борба српског народа управљена је била на то, да своје учешће у законодавству и у важнијим државним пословима осигура, како према својим власницима и великашима, тако и према државним поглаварима, радећи час противу првих у савезу са државним поглаварима, а час противу државних поглавара у савезу са својим првацима и власницима.

На трагове ове тежње и борбе српског народа наилазимо још у прво историјско доба његовог народног живота.

Претставници и носиоци ове тежње и борбе српског народа у то време, били су, према тадашњој сталежној организацији друштва, његови световни и црквени великаши и старешине: велики и мали властели, кнезови, велможе, бољари, властелини и више и ниже свештенство и духовенство. Ови државни и народни великаши и старешине, имали су, по Душановом законуку и другим споменицима и владалачким повељама, учешћа у вршењу законодавства, које је између њих и државних поглавара: жупана, краљева и царева, било подељено тако, да државни поглавари нису тада са српском државом неограничено владали. И сам законик цара Душана — овај лични споменик вишег ступња развика тадањег правног, привредног, интелектуалног и државног живота српског народа — издан је био у „православном сабору“ први пут на дан „вознесенија господњег“ 12. Маја 1349. а други пут 1354. године.

„На већима у жупанијско доба и на саборима за време Немањића, расправљани су и према тадашњим појмовима уређивани одношаји између краљева, племића и свештенства, између ових сталежа међусобом и између њих и народа. Кад се у заковику Цара Душана каже, да је начињен у договору са великашима и свештенством на сабору, шта је то у ствари, него законодавна власт?“¹⁾

(ВАСТАВИЋЕ СЕ.)

К Р А Ђ А

УЛОМАК ИЗ ЕНГЛЕСКОГ КАЗНЕНОГ ПРАВА.

НАПИСАО

Ј. Ђ. Авакумовић

(НАСТАВАК.)

Подобно плодовима и дрвима ст.:ји и са крађом минерала из рудника. И што се тиче тих *минерала*, енглеско *обичајно* казнено право држи се истог правца, као и код плодова и растиња.

Тако, и ако би ко узео какав минерал из каквог рудника с намером да га себи присвоји, то се опет, по обичајном енглеском казненом праву, није сматрало као крађа.²⁾ За овако гледиште разлог је био онај исти као и код плодова и дрва. Узимало се, да је минерал као саставни део рудника некретан и само као такав да је у притежању господара рудника. А кад би се минерал одатле извадио, да би истина постао кретан, али да би тада била промењена притежаочева личност. Тада минерал не би био у притежању господара рудника, већ онога, који би га извадио и однео. По томе, вели се, ту не би било крађе, што не би била узета кретна ствар из *туђе* притежања. Подобно томе, а из истих разлога, енглеско обичајно казнено право сматрало је, да и то не би била крађа, кад би ко са куће, која би била покривена оловом, скинуо тај кров и однео га.³⁾

¹⁾ Чланак: Прва законотворна скупштина у књизи: „за слободу и просвету“ од Стојана Бошковића, стр. 110 и сљ.

²⁾ Blackstone, књига 6. стр. 174.

³⁾ Blackstone, књига 6. стр. 172.

Међу тим *писано* енглеско казнено право што се тиче крађе минерала или његових прерађевина у почетку је имало врло мало одредаба. Тако је Ђорђе II. само за руднике *црног олова*¹⁾ законом једним прописао, да би учинио *крађу* сваки онај, који би узео и однео минерал из таквог рудника.²⁾ А сем тога исти Ђорђе, другим законом прописао је, да би била крађа и то, кад би ко узео и однео олово или гвожђе са какве куће или њене баште.³⁾ И тек Ђорђе IV. (од 1820 до 1830 године) узаконио је, да се сматра за крађу, кад би ко ма из ког рудника минерале узео и однео с намером да их противзаконо присвоји.⁴⁾

После плодова, растиња и минерала, енглеско казнено право говори и о *документима*, који би се тицали каквог некретног имања. Оно и за та документа вели да не могу бити предметима крађе. Она су, вели енглеско обичајно казнено право, саставни делови саме некретности, па као некретне ствари не могу се ни украсти. На против сматра се да онај, који би наследио некретност, тим самим већ има и та документа као њене саставне делове.⁵⁾

Тако о овоме говори енглеско обичајно казнено право. Међу тим је Ђорђе IV. узаконио, да и свака исправа, која има важности за права и правне одношаје, може да буде предмет крађе, као и свака друга кретна ствар.⁶⁾

Но да је онакав правац енглеског обичајног казног права погрешан, једва је потребно и да напоменемо према ономе, чиме смо напред образложили како је могуће украсти и ону ствар, која је природни саставни део какве некретности, као на прилику какав плод или какво дрво. А поред тога, да докуменат о својини какве некретности може да буде предмет крађе, за то има још два нарочита разлога. Прво, што докуменат, по самој својој природи није *природан* саставни део некретности, већ се само замишља да је тако;

1) Од тога се праве оловне писаљке.

2) Blackstone, књига 6. стр. 174.

3) Blackstone, књига 6. стр. 173.

4) Stephen, стр. 288.

5) Blackstone, књига 6. стр. 175.

6) Stephen, стр. 280—282.

што је докуменат дакле ствар *кретна*. И друго, што баш притежање тог документа може да буде меродаван доказ о својини саме некретности, може у сумњу да доведе и саму ту својину.

Поред докумената о каквој некретности, енглеско обичајно казнено право даље набраја, да не могу да буду предмети крађе ни: облигације, промесе и упутнице, које се тичу само извесних ствари и личности. Као разлог за такво гледиште, оно наводи то, што те хартије немају апсолутне вредности за свакога, већ само за онога, на чије име гласе.¹⁾ Но и ово је у основу погрешно. За појам крађе није нужно, и да се лопов крађом *користи*, као што смо већ поменули напред. На против довољно је само да се њоме господар штети; а то бива и код крађе: облигација, промеса, упутница и других хартија од новчане вредности. А сем тога баш и кад би појам крађе зависио шта од користи, коју би лопов морао имати крађом, опет би код крађе промеса наступио и тај случај. Оне не гласе на личност ову или ону, те по томе њоме би се могао да користи сваки, који би је имао у рукама, па и лопов.

Оволико о обичајном праву енглеском за такве хартије. А сад да видимо писане законе о истом предмету. Писано енглеско казнено право, као у опште, тако и о овоме не састоји се из једног систематичног закона. На против оно је растурено у више закона, од којих неки говоре о таквим хартијама у опште, а неки само о каквој специјалној хартији од вредности. Тако је једним законом за владавине Ђорџа II. прописано, да се такве хартије од вредности равнају готовом новцу; и по томе ко би украо такве хартије, да би био лопов исто онако, као и да би украо готов новац. А опет други закон, за владавине Ђорџа III-ег истина није нарочито говорио о крађи таквих хартија, али је говорио о сличном предмету, из кога се може извести закључак и за оцену дела о крађи хартија. Тај закон прописује, да се сматра за крађу, кад би поштански чиновник узео из каквог писма или пакета

¹⁾ Blackstone, књига 6. стр. 175.

какву хартију новчане вредности, онако исто као и кад би узео сам новац, да је овај био у писму.¹⁾

Но тек Ђорђе IV. и овде је прописао општа начела. Он је узаконио, да свака хартија или исправа, која би имала новчане вредности, може да буде предметом крађе. Он је још прописао да карактеристику дела не мења ништа то, да ли би хартија гласила на доносиоца, дакле на сваког, или само на неко нарочито лице. Чим би постојали остали услови крађе, одмах би се морало узети, да ње има, па ма да би била украдена само каква хартија од вредности, а не каква друга ствар.²⁾

Поред свију ових предмета, о којима доведе говорасмо, енглеско казнено право даље спомиње да и нађене ствари не могу бити предмет крађе. Енглеско обичајно право ту увршћује како ствари изгубљене, тако и сокровишта, а нај-после и остатке или товарие какве већ потопљене лађе. Све те ствари, докле их год држава, или други, који би имао права на то, не би заузели, све дотле вели обичајно енглеско право, не могу да буду предмети крађе, ма да би их неко трећи узео, и однео. То је с тога, што се, у таквом случају, пре него што би их ко узео те ствари, сматра да их још нико не притежава; и по томе онај, који би их узео, не би узео ствари из *туђе* притежања, као што је апсолутно нужно за појам крађе. Ово начело енглеског обичајног права није измењено писаним законом за такве ствари у опште сем за остатке потопљене или иначе пострада-ле лађе. А за ове ствари има више писаних закона. Тако је најпре Ђорђе II. за остатке или товар какве лађе, која би се потопила или би ма како другачије страдала, издао закон, по коме би се сматрао за лопова сваки, који би с такве лађе узео ствари у намери да их себи противзаконо присвоји.³⁾ А опет Ђорђе IV. узаконио је, да се сматра за крађу, кад год би ко из какве лађе узео какву ствар у на-

¹⁾ Blackstone, књига 6, стр 175.

²⁾ Stephen, реч. књига, стр. 266.

³⁾ Blackstone, књига 6, стр 176.

мери, да је себи присвоји противзаконно. То је опште начело енглеског писаног казненог права за све крађе са лађе, па било да су се оне потопиле или не¹⁾ Но опширније о томе говорићемо доцније, кад буде говор о тешкој крађи.

(НАСТАВИТЕ СЕ)

Ради обавештења о §. 191. грађ. законика.

Господин Г. Гершић на завршетку својега чланка „критичке напомене уз опредељај нашега грађ. законика о стварима,“ у примедби под З. а у броју 5. овога цењеног часописа, изволео је приметити, да је у мојој расправи једнога питања из права о непокретној залози, која је штампана у броју 1. овога истог часописа, погрешно наведен §. 191. грађ. законика, јер се, вели, он никако и не тиче онога питања, о коме се у поменутој расправи говори.

Пре свега, ја сматрам за дужност да изјавим, да сам врло захвалан на пажњи, коју ми је лично указао мој поштовани пријатељ г. Гершић, а за тим и на примедби, која се тиче саме ствари; у толико захвалнији, што је он ову примедбу учинио путем јавне речи и тиме ми дао прилику, да се о значењу §. 191. обавестимо и ако је могућно споразумемо.

Чим је г. Гершић почео говорити у наведеноме свом чланку о значењу §. 191. нашега грађ. законика, ја сам већ опазио, да ћемо се размисли са мишљењима; и за то сам у толико радије пратио целу његову расправу до свршетка, и на крају прочитао и примедбу, коју већ напоменух, и коју ћу даље навести.

Расправљајући у кратко једно питање из права о непокретној залози, ја сам навео и §. 191. грађ. законика. Навођењем овога §-а хтео сам да подкрепим тврђење, да плац и на њему подигнута зграда чине једну само ствар, и да се сматрају као једно цело. Г. Гершић каже, да сам ја погрешно, што сам навео овај §, који говори о збирним стварима.

Но ја не могу за сада још да признам погрешку, докле се са мојим поштованим пријатељем не обавестим о §. 191., не толико ради нашег пријатељства, колико ради саме ствари, о којој говоримо. Он је заиста имао право што је казао, да његова расправа о збирним стварима и о §. 191. нашег грађ. законика није сувишна; у томе се ја с њиме потпуно слажем, и додајем, да не само није излишна, него је напротив баш потребна. Јер није то маленкост кад он каже, да овај §. нема никаква значења, а ја сам му у мојој поменутој

¹⁾ Stephen, стр. 278 до 279.

расправи, чим сам га навео, већ дао некога значења. Он је доказивао, за што тај §. нема значења; а сад је ред, да ја доказујем, за што има значења, и у томе ја ћу бити врло кратак.

Овај §. 191. нашега грађ. законика, на који сам се ја позвао, гласи овако: „Више ствари скопчаних под једним именом чине једну само ствар и сматрају се као једно цело.“ Шта је законодавац хтео овим §-ом да определи, да ли збирне ствари, или само једну правну целину; и ако је хтео збирне, да ли је у ту категорију ставио само покретне или још и непокретне ствари? Извесно се глагол *скопчати* односи више на неку физичку или механичку везу, која код непокретних ствари може постојати, него ли на замишљену или идеалну везу, која код покретних ствари постоји.

По моме мишљењу законодавац наш оваквим прописом §. 191. није ништа друго хтео да каже, него просто да даде један јасан опредељај о *правној целини*, т. ј. да више ствари, *скопчаних* под једним именом, чине једну правну целину.

Ја сам казао, да плац и зграда на њему подигнута чине такву једну целину. Г. Гершић вели, да је то погрешно; да кућа и плац не сачињавају збирну ствар, нити спадају у категорију више ствари *скопчаних под једним именом*, него кућа и плац спадају у ствари, које су *скопчане међу собом чврстом физичком или механичком везом*, а не само „једним именом,“ да се шта више кућа и плац и не означају једним именом, и да се цело питање, (о коме сам ја говорио), решава по начелима *прираштаја* (акцесије), а не по начелима о збирним стварима.

Нека ме извини мој пријатељ, што му морам одговорити, да ја не могу да усвојим ову његову примедбу. Ја сам дотично питање расправљао поглавито баш по начелима *прираштаја*, али за то, што противна мишљења хоће, у питању о праву залогѣ, да раздвоје зграду од плаца, на коме је подигнута, на једноме заложном повериоцу признају право залогѣ само на плацу, а другоме само на згради, ја сам морао да позовем у помоћ и начело §-а 191., да докажем: да су плац и зграде на њој једна *целина*, да се та целина као *једна* заложена непокретна *ствар* не може раздвојити, и да отуда следује, да је она залогѣ на таквој једној целини преча, која је пре уведена (§. 330 грађ. законика).

Може бити, да пример, који сам ја у мојој расправи навео, није баш тако згодан, да покаже значење §. 191. С тога нека ми се дозволи да наведем још који пример или случај.

Узмимо за пример какав летњиковац, какво пољско добро, или узмимо, што нам је најближе очима, за пример наше државно добро Топчидер. Тамо има кућа за обитавање, има гостионица, има дућа-

на, има паркова, има дрва разних родних и неродних, има ливада, њива, вотњака, винограда па и воденица; има стокe за економију потребне, и разних алата, а има богме помало и рибе у води и дивљаки у шуми.

Замислимо сад да је то добро својина каквога приватног човека; и рецимо да он узима зајам на та добра и залаже их за дуг. Једнога дана долази у суд са исправом о дугу да је интабулише, и каже на протоквлу ово: „Све моје добро, названо Топчидер, у границама од вилажа г. Стеве Рајчевића до атара села Жаркова, и од имања г. Пере Татића до имања г. Матије Бана залажем моме повериоцу за овај дуг.“ Другог дана долази са другом исправом, по којој се задужује другоме повериоцу, и каже: „за овај дуг залажем моју зидану велику гостионицу у Топчидеру.“ Трећег дана долази и залаже виноград, па онда њиву, па ливаду, и т. д. све појединим разним повериоцима. Прода се све то имање за дугове и дође у питање првенствено право наплате заложних поверилаца. Онај први поверилац тражи да се првенствено наплати из целокупнога имања; а ови доцнији оспоравају му право првенства на појединим стварима, које су њима поимеоце заложене.

Е сад, како ће те ви то имање да сматрате у односу према залогима? Да ли ћете сматрати као једну целину, као једну колективну ствар; или ћете је сматрати другче и како? Ако ћете је сматрати као једну целину, (а ја је тако и сматрам), онда морате досудити првенствено право наплате првome повериоцу; и онда се морате позвати на §. 191. а уз то и на §. 330., те да вам решење испадне у логичној свези. Начело прираштаја ту вам неће помоћи ништа; јер ту од дана прве залогe до дана последње није ништа прирасло, није ништа додато, ништа побољшано, него је имање задуживано онако, како оно постоји.

Или узмимо случај, да је тај исти господар продавао данас једнеме то исто имање све онако у границама, како рекосмо, и с њиме уговор на писмено закључио, а сутра дан продао оне поједине ствари, гостионицу, виноград, и т. д. другима, па и са овима уговор закључио. Рецимо да је уговоре и код суда потврдио и купцима издао; рецимо да је некеме још обашка продао стоку и алате. Дошли сви купци, и незнајући један за другога, почну да се гложе око имања и права, па богме хоће да дође и до мотака. Први купац неда никоме ништа, јер је, вели, он први купио све то добро.

Како бисте сада ове ствари у односу према купцима сматрали, да ли као једну целину, или другче и како? Ако сматрате за једну целину, као што ја сматрам, онда морате признати првome купцу искључиво право на целокупно добро, и онда се морате у помоћ по-

звати осим других начела, и на начело које је положио пропис §. 191. нашега грађ. закона, т. ј. на правну целину код *више ствари, скопчаних под једним именом.*

Г. Гершић у својој расправи није нигде одлучно изразио мисао, да ли под појам збирних или колективних ствари могу спадати у извесним случајима, као што је овај који ја наведох, и непокретне ствари, или само покретне. Он је само у примедби једној (на стр. 177 Бранича) у кратко казао, да „на колективној ствари може бити и *хипотека.*“

Оно истина обично је, да покретне ствари бивају збирне или колективне, али по моме схватању то исто може да буде и код ствари непокретних, нарочито онде, где се по самом закону или по опредељењу господара неке непокретне ствари, овој прилажу и покретне ствари и добијају назив непокретних ствари, и где на тај начин све те ствари у скупу сачињавају једну целину.

Ја мислим да је у овом погледу расправа г. Гершића непотпуна, и користећи се његовом добротом (да ће радо примити сваку исправку), молио бих га, да згодном приликом допуни његову расправу и објасни, да ли у извесним случајима и непокретне ствари могу спадати у категорију колективних ствари, или да ли бар оне могу сачињавати једну правну целину, или не могу.

Што се мене лично тиче, ја остајем при томе, да §. 191. нашега грађ. законика, овако како сада гласи, има *великог значења*, и да га не само не треба укидати, него га треба оставити и даље у животу, са неком можда незнатном изменом, која би давала јаснији опредељај о правној целини више ствари, које су међу собом скопчане; јер помоћу њега могу се многи заплети у правним односима правилно расправити, као што сам то горе у примерима показао. Шта више, и кад не би у закону таквога опредељаја било, ја бих саветовао, да се он постави, без призрења на то, да ли он одговара данашњим теоријским погледима, јер би он извесно одговарао потреби живота и саобраћаја у друштву, потреби развитка економног и индустријског, најзад и потреби самога њиховог кредита. А кад се нађе, да тим потребама одговара, онда ће без сумње и сама правна теорија то благословити.

П. Ј. Савић.

О последицама необјављивања извода из уговора о ортаклуку.

П И Ш Е

Ђорђе Ж. Ђорђевић.

У трећем одељку §. 43. тргов. зак. прописано је ово:
„Ако ови прописи о обзнани не буду испуњени, уговор
ће се сматрати за неважећ и смотрену ортака; но према
трећима, који би с друштвом какву радњу имали, не могу
се ортаци позивати на то неважење уговора.“

Јасно је, да је непосредна последица необјављивања неважност уговора.

Но да ли се овај пропис §. 43. тиче само необјаве извода уговора о ортаклуку, или се има применити и на случајеве предвиђене у §. 45. трг. зак. пошто се у том §-у излаже шта се још мора објавити? Сви су мишљења, да се пропис §. 43. има применити и на случајеве предвиђене у §. 45. трг. зак.

Из овог излази, да се на неважност уговора трговачког друштва може позвати, ако нису испуњени прописи о обзнани како извода уговора о ортаклуку, тако и доцније промене (§. 45). Како је ово од тешких последица за оне, који су са друштвом имали посла, или са појединим ортацима, а и за саме ортаке, то је законодавац поставио извесно ограничење. Тако на неважност може се позвати сваки, који има интереса; али на ту неважност не могу се позивати ортаци према трећим лицима.

Да ово ближе објаснимо.

Опште је правило, да сва лица, која могу имати интереса, да се уговор о ортаклуку огласи за неважећи, могу се, али не морају, позивати на неважност уговора услед необјаве.

Од овог правила учињено је изузеће, и то само што се тиче ортака. Они се, због необјаве, не могу позивати на неважење уговора према трећим лицима, јер не би било право да се користе њиховом погрешком. А погрешка је њихова, јер по §. 5. трговци морају сами објавити фирму, а §. 45. ставља у дужност друштву, да испуни прописе о обзнани.

Но и самим ортацима, као што ћемо ниже видети, није сасвим одузето право тражити да се уговор ортаклука огласи за неважећи; само им закон то право не признаје према трећим лицима.

Између лица, која могу имати интереса, а која имају и права позивати се на неважност уговора ортаклука, у први ред долазе *повериоци друштва*, т. ј. трећа лица, која са трговачким друштвом стоје у пословним односима. Но повериоци друштва у опште немају интереса тражити, да се друштво огласи за неважеће, но на против имају интереса позвати се на постојање друштва, јер баш за то, што трговачко друштво постоји, они имају права да се првенствено наплате из друштвеног капитала и имања са искључењем личних поверилаца појединих ортака. Даље, повериоци друштва заинтересирани су позивати се на постојање друштва, да би могли остварити своја права противу ортака, јер све што је урађено за време друштва веже све ортаке, и повериоци друштва имају права тражити, да се исплате пре него што се ортацима врате њихови улози; а ако улози недостижу, онда могу захтевати, да неположене улоге положи. Шта више, повериоци често имају интереса доказивати постојање друштва, које ортаци желе прикрити, да би избегли одговорност, нарочито ако су били ортаци јавног ортаклука, па одговарају лично и солидарно за друштвене обвезе и дугове (в. § 24. трг. зак.)

Повериоци друштва могу имати интереса да се огласи за неважећ само извештај услов из уговора, како се исти неби могли противу њих и на њихову штету употребити, н. пр. ако су уговарали са једним ортаком, за кога су држали да има власт обвезати друштво, а необјављени уговор не признаје му то право управљања са друштвом. Али и ако могу одклонити примену извесних услова из уговора што нису објављени, они не могу у исто време позивати се на уговор, да постоји друштво, а непризнавати да је тим уговором н. пр. условљено командитно друштво.

Повериоци друштва могу се позивати на неважност и онда кад су лично знали да постоји друштво. Ово је признато за све случајеве, кад нису испуњени прописи о обзнани, који су прописани у интересу трећих лица.

Даље, *дужници појединих ортака* могу се позивати на неважење уговора. Они нарочито имају интереса, кад нешто имају да примају од друштва. Ако трговачко друштво постоји као друштво, онда дужници појединих ортака не могу се противу ортака позивати на оно, што од друштва имају примати. Ово за то, што су трговачка друштва морална лица, и различна од личности ортака, према томе оба по-

траживања не постоје између једног и истог лица, да би по §. 903. грађ. зак. имало места пребијању дуга за дуг, већ између два разна лица, трговачког ортаклука и извесног ортака. Тек ако се друштво огласи за неважеће, дужници појединих ортака, са оним што су имали да примају од друштва, сматраће се за повериоце појединих ортака, што се тиче њихових делова и могу тражити, да се један дуг од другог одбије.

Дужници друштва ретко ће имати интереса да се позивају на не постојаће друштва, јер то их неће ослободити од обвезе да плате што дугују.

Нарочито *лични повериоци појединих ортака* имају интереса позивати се на неважење уговора. Они имају интереса позивати се на непостојање друштва, да би на друштвеном капиталу и имању имали иста права, која и повериоци друштва. Ако друштво постоји, онда све што су ортаци у друштво унели, служи за залогу повериоцима друштва, а не и личним повериоцима ортака. По §. 727. грађ. зак. имаће уложено у ортаклук, сачињава главницу ортаклука, а што би који ортак сем тога још имао, то је његово сопствено одељено добро. Кад се друштво огласи за неважеће, онда не постоји више ни морална личност, ни друштвени капитал, и лични повериоци појединих ортака, конкурисаће са повериоцима друштва на уделу тих ортака, јер, како друштво не постоји, то се не чини разлика у имању и сви повериоци имају једнака права.

Као што се види, између поверилаца друштва и личних поверилаца појединих ортака, у питању су важни интереси.

Има писаца који уче, да се лични повериоци појединих ортака не могу позивати на неважење уговора противу поверилаца друштва. Разлози су им за то ово: лични повериоци не могу имати више права но што имају њихови дужници ортаци, а ортаци, немају права позивати се на неважење уговора противу трећих лица. Даље, ово им право закон не даје изречно. Објављивање уговора није прописано у интересу личних поверилаца ортака, иначе би се у §. 43 тражило, да се објави и друштвени капитал, како би лични повериоци могли сазнати, која добра и шта саставља друштвену главницу, на коју не могу рачунати.

Но други су мишљења, да се на неважност могу позивати и лични повериоци ортака, јер и они су заинтересирани лица; а у закону се каже, да се на то не могу позивати *само ортаци*. У осталом, закон сматра друштво за неважеће

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

у погледу заинтересираних лица, дакле сваког лица, које има интереса да се користи тиме, што нису испуњени прописи о обзнани. Јавност је усвојена и у интересу личних поверилаца, јер они нарочито се штете кад постоји друштво, и губе право залогe на улоге њихових дужника. Најзад, личним повериоцима ортака, не може се пребацити никаква погрешка, као што је то случај код ортака.

Ово је мишљење у опште усвојено. Њега се придржава и правосудство.

Кад суд уважи позив личних поверилаца, и огласи друштво за неважеће, што нису испуњени прописи о обзнани, онда на који начин да се регулишу права свију поверилаца, друштвених и личних? Не може се порецати да је друштво у истини постојало, и да је се као таково могло обвезати. Уговор о ортаклуку по себи важи за ортаке, и на њега могу се повериоци позивати. Докле друштво постоји, капитал друштва сматра се за својину друштва, а чим друштво престане, ортаци постају сопственици бившег друштвеног капитала по мери њихових улога. т. ј. колико су улога у друштво уложили. Чим се друштво огласи за неважеће, онда се друштвени капитал има по мери улога поделити између ортака. Затим, на сваком њиховом делу и њиховом личном одвојеном имању заједно, конкуришу сви друштвени повериоци заједно са њиховим личним повериоцима.

Као што се види, повериоци не губе њихова права спрам ортака као дужника, већ само противу друштва као моралног лица. А како свака трговачка друштвена обвеза повлачи за собом солидарну одговорност ортака, то повериоци друштва задржавају своју солидарну тужбу против сваког ортака посебице, и фигуришу у њиховој пасиви са сумом својих потраживања.

Но ово све, паравно, важи за прошлост, и ако је друштво оглашено за неважеће, што нису испуњени прописи о обзнани. Али, ако је друштво оглашено за неважеће, што уговору о ортаклуку не достаје битан услов за све уговоре н. пр. саизвољење ортака; или што је друштво узело за предмет предузећа недозвољена дела, — онда такво друштво није могло ни произвести никакво дејство пошто са законског гледишта и не може бити речи о друштву.

Најзад, кад суд реши, ма из којих разлога, да друштво престане, онда за у будуће не може бити речи о каквим друштвеним предузећима, и одма се мора приступити деобни ортаклука. —

Б Р А К.

(НАСТАВАК.)

Хришћански брак и његова организација. Погрешно гледиште на брачну цел. Женска потчињеност.

Брак је основа друштва и врло важан акт у људском животу, који производи значајне последице, па зато се не може закључити тајно, да нико не зна. Он мора бити јаван, јер се само јавношћу могу спречити они бракови, који су забрањени. Читаво је друштво интересовано да стаје на пут таким недозвољеним заједницама. То се постиже испитом и оглашењем.

То су у главноме они услови који се траже, да се брак може пуноважно закључити. Те је услове прописала православна црква, а наш их је грађански закон усвојио.

Али поред тога, постоје и други узроци са којих се брак не може закључити, па и ако странке испуне све оне услове, који су мало час побројани. Ти узроци зову се *брачне препоне*.

Међу брачне препоне долази.

1, Полигам ја и полиандрија. Онај, који је везан ранијом брачном везом, не може на ново ступити у брак, док се први не раскине или не поништи.

2, Сродство до извесног степена.

3, Осуда за злочин. У браку се тражи заједнички живот, који је немогућ онда, кад једна страна одмах после венчања мора ићи да издржава казну. Сем тога, злочинство је тако неморално дело, које сви осуђују. Приморавати жену да живи са злочинцем, кога цео свет презире, и кога се сви клоне, била би највећа тиранија.

4, Осуда за међусобно браколомство и напад на живот друге стране. Тиме се стаје на пут људима који су везани брачном везом, да се не понизе и претрпе осуду само за то, да пониште ранији брак, како би се доцније могли узети. Тиме се у клици угушује така веза која је штетна за домаћи мир и благостање, јер се људима у напред одузима нада да могу ступити доцније у такав брак, а тиме се у једно спречавају и таки неморални односи.¹⁾

5, Нехришћанска вера. Брачна веза између два лица која не исповедају једну веру, не могућа је.

¹⁾ Сваки који погледа на жену са жељом, већ је учинио и прељубу у срцу својему. Св. Матија. V. 2 .

www.unilib.rs Физичка неспособност.

7, Извесно време за жене од дана кад је први брак раскинут смрћу, или разведен. Ово је само за то, да се доцније избегне свака сумња о томе, чије је дете, које се роди у доцнијем браку, да ли је првог или другог мужа.¹⁾

8, Верозаконски чин. Православна црква сматра, да међу члановима њеним има и таквих, који према своме положају и животу не могу ступати у брак. То су монаси и монахиње јер су се заклели, да ће свој живот провести у манастиру. Даље удови свећеници, ђакони, и ипођакони.²⁾

Пуноважно закључен брак, по правилу може се раскинути само смрћу. Православна црква по изузећу допушта да се брак разведе у извесним случајима. Међу тим узроцима, које је црква одредила за развод брака, има двојакних. Једне је узроке наш грађански закон усвојио, а друге није.

Узроци са којих се брак по закону може развести, ови су:

- 1, Браколомство, којим се вређа брачна верност.
- 2, Напад на живот друге стране.
- 3, Осуда за злочин на казну преко 8 година.
- 4, Промена хришћанске вере.
- 5, Неизвесно осуство.

Кормчија дозвољава развод брака и са ових узрока:

- 1, Кад једна страна дозна за заверу против отаџбине или владаоца па затаји, а друга страна јави.
- 2, Ако жена иде с другим људима, са њима се скита и пијанчи, купа, и по туђим кућама ноћива.
- 3, Ако муж гони жену на неморалан живот.
- 4, Ако муж тврди да му је жена неверна, а не може да докаже.
- 5, Ако муж поред живе жене има љубазницу.
- 6, Ако иде у циркус и позориште и игра на бини.³⁾

Тако је Хришћанство регулисало брак. Оно сматра да је та заједница чист верозаконски акт. Отуд је даља последица, да сва питања, која се односе на брак, расправља духовна власт. Црква решава да ли ко може ступити у брак или не, да ли је брак пуноважно закључен или не, да ли се брак може развести или не.

Само су црквени органи надлежни да бракове склапају и растављају.

¹, Слично наређење налази се и у корану. в. Tissot стр. 51

²) Номоканон. Стр. 29.

³) Устав о степенима сродства из Кормчије списан. Писма Васић, стр. 87. Номоканон, стр. 185.

Кад се читава организација хришћанског брака упореди са данашњим грађанским браком, онда ће се тек видети, да између њих нема готово никакве друге разлике, сем у називу.

Истина, у организацији хришћанског брака има неколико тачака које се могу критиковати, али то не може бити никакав разлог, са кога се Хришћанству може одрећи огромна заслуга. Кад се узме на ум оно време, у коме се Хришћанство појавило, онда се не може спорити, да је оно у овом погледу и сувише урадило. Од њега се вије ни могло захтевати, да изнова преобрази читав свет, и да за час искорени и попишти све оне предрасуде и заблуде, које су се на неколико векова раније појавиле. Оно је морало водити рачуна и о овоме стању и приликама, које су владале у тадашњем друштву.

Кад се све то узме на ум, па се замисле још и оне грдне препоне, које су савлађиване крвљу и пожртвовањем, овда му се не сме ни најмање пребацити, што је задржало две заблуде при организацији брака, које још и данас трају. Ако има места ма каквом пребацавању, оно се може одшети само на данашњи век, који те заблуде још и данас трпи, а нијачо на Хришћанство.

Те су две заблуде погрешно разумевање брачне цели и женска неједнакост и потчињеност у браку.

* * *

Разлика у полу, то је прва и најглавнија основа за брачну заједницу. То је људе још вајкада навело да сматрају брак као установу за одржање људске феле.¹⁾ Тако мишљење влада не само код богослова, него и код неких данашњих законодавстава.²⁾ Тако је посматрање узрок, што је француски правник Потје упао у велику погрешку, те признаје мужу *право* по коме може захтевати задовољење природног нагона, а жени намеће *обвезу*, по којој се увек мора одазивати оваким захтевима свога мужа.³⁾

¹⁾ „И благослови их Бог и рече им Бог: рађајте се и множите се и напуните земљу и владајте њом“ . . . Св. Писмо I. 28.

²⁾ Вид. Dr. Joh. Friedrich Ritter von Schulte:

Lehrbuch des katholischen Kirchenrechts. Стр. 130.

„Прва и најглавнија цел брака јесте умножавање рода људског, зарад прослављања имена божијег“ вид. Номоканон о браку стр. 12. —

„In dem Ehevertrage erklären zwei Personen verschiedenen Geschlechtes gesetzsmässig ihren Willen, in unzertrennlicher Gemeinschaft zu leben, Kinder zu zeugen, sie zu erziehen, und sich gegenseitigen Beistand zu leisten“ § аустр. грађ. зак.

³⁾ Pothier. Contrat de mariage. Св. I. стр. 30.

Immanuel Kants Rechtslehre, Tugendlehre und Erziehungslehre Стр. 90. „Die Ehe ist die Verbindung, zweier Personen verschiedenen Geschlechtes zum lebenswichtigen wechselseitigen Besitz ihrer Geschlechtseigenschaften.“

Да је овако посматрање са свим погрешно, најбоље се види отуд, што присталице тога мишљења нису могли остати до краја доследне. Где су нашли најјаче доказе да су на погрешном путу, где су наишли на највеће сметње које нису могли уклонити, они су на томе месту хладнокрвно напуштали свој правац, мирно обишли тешкоће које су им сметале, па опет наставили пут којим су пошли. На онај прекид нису се ни мало обзирали.

Узели су, да је прва и најглавнија брачна цел рађање деце, али кад су видели, да је плођење физиолошка појава, која ни мало не зависи од људске воље, они су опет за то остали при своме првашњем мишљењу. Да су доследни, требали су да забране ступање у брак онима, који су неспособни за плођење, требали су да дозволе развод брака онда, кад је ма која страна неплодна.

Они сматрају да је цел браку плођење, али ако су бракови неплодни, они се на то и не обзиру. Цел је истина промашена, али се они на то и не обзиру. И ако је брак неплодан, он се само за то не може развести.

Овај поступак правдају тиме, што плођењу предходи други акт, у коме лежи могућност за одржање феле. Онима који немају те могућности, који су неспособни за вршење брачних дужности, није дозвољено да ступе у брак него су осуђени на вечиту усамљеност, целибат. У томе налазе довољно јемство да је брачна цел осигурана, и да се неће осујетити.

Ни овде нису остали доследни. Неспособнима не дозвољавају ступање у брак. Али, ако после закљученог брака ма која страна постане неспособна за вршење брачних дужности, они не дозвољавају да се брак разведе. Неспособност је само брачна препона и ништа више. Ако постане за време брака, она није никакав узрок са кога се брак може развести.

Природа људска тако је разнолика, да се не може увек подвести под сталне математичке формуле. За то ову брачну цел, која преставља унутарњу страну брака, није ни требало регулисати писаним законима. Наређења позитивних закона, ту су са свим немоћна.¹⁾ Оно што не зависи од људске воље, не може се ни регулисати писаним законима, јер се никад

¹⁾ „Јер има ушкопљеника који су се тако родили из утробе материне а има ушкопљеника које су људи ушкопили; а има ушкопљеника који су сами себе ушкопили царства ради небеског. Ко може примити, нека прими“ Св. Матија. XIX. 12.

не може извудити. Прописати наређења, којима се регулишу полни одношаји људи у браку, значи толико исто, као да та наређења и не постоје.

То је прва погрешка¹⁾ која је постала вајкада,²⁾ која је доцније прешла у хришћански брак, и која се још и данас одржала у појединим законима, међу које долази и грађански закон за Србију.

* * *

Кад човек и жена по извесним формалностима изјаве, да хоће да живе заједнички до смрти, да се узајамно потпомажу и носе све терете у животу и да заједнички деле своју судбину, Хришћанство сматра ту изјаву као тајну, која се укрењује верозаконским обредима. Чим се та тајна сврши, верозакон од тога тренутка даје мужу дисциплинску власт над својом женом, а жени ставља у дужност да слуша свога мужа, да ради све што јој заповеди, да иде за њим и живи огде где он хоће и т. д. Жена се сматра као невеста. Она не уме да управља ни својом личношћу ни својим имањем. С тога се све то поверава мужу, који је њен вечити тотор.

Из те тајне настаје мужевљева власт и женска потчињеност, највећа неједнакост између мужа и жене у браку.

У најстарије време кад је човек отишао, крао или куповао жену, мужевљева власт правдала се грубом силом, а у Хришћанству та власт има са свим други верозаконски карактер.

Понављам, да се Хришћанство не може ни најмање кривити за то, што није искоренило све заблуде које су некада постале. То је било ван домашаја његових сила.

По индијском закону Ману, жена је вечито била малолетна. Док је девојка, зависи од свога оца, кад се уда, зависи од свога мужа, код постање удовица, онда зависи од свога сина ако га има, ако нема сина, онда зависи од најближе родбине, *јер жена не може никад сама собом да влада.*³⁾

¹⁾ Ahrens Cours de droit naturel ou de philosophie du droit. (Leipzig 1868.) Св. II, § 96.

²⁾ Жеља да се одржи породица ишла је код старих народа тако далеко, да су они дозвољавали и оно, што се данас осуђује. „Хајде да дамо оцу вина нека се опије, па да легнемо с њим, ека бисмо сачувале семе оцу својему.“ Св. Писмо. 1, 19, 32. „И обе кћери Логове затруднеше од оца својега.“ Тамо 46.

„Ето робине моје Вале, лези с њом, нека роди на мојим коленима па љу и ја имати деце од ње.“ Тамо XXI 3. види XXXV. 22

„А Јуда рече Авнану, уђи к жени брата својега и ожени се њом на име братово, да подигнеш име брату својему“ I 38. 8.

³⁾ Fustel de Coulanges. La cité antique Стр. 95
Tissot. Le mariage. Стр. 33.

У Кини је жена такође малолетна. Она је више слушкиња, но другарица своме мужу. Муж је имао право да је продас или убије, а може да је отера и онда кад је брџава.¹⁾

У Риму, а под владом закона од XII. таблица, породички старешина имао је неограничено право својине над имањем и личношћу своје жене, деце и унукади. Жена је имала назив *mater familias*, али то је добила само из поштовања, а не за то, што је била равноправна са мужем. Она је припадала са свим породичком старешином, који је могао да је отера, промене или да другоме на послушту. Он је задржавао право својине над својом ћерком и онда, кад је уда за другог, а имао је право да је тражи натраг од свог зета са тужбом *de liberis exhibendis*.

У Риму није било три брака, него три начина, на које је муж задовољавао власт над својом женом, а то су *per usum, confarreatio* и *coemptio et venditio*. У последња два случаја, жена је омах доносила под власт свог мужа, заједно са својим имањем *in manu mariti*.

Тако је стање било онда, кад се Хришћанство појавило. Не треба се дакле чудити, што се у вероизаконским књигама налазе оваки текстови:

“*Ниле муж од жене, него је жена од мужа. Ниле муж створен ради жене, него жена ради мужа.*” (Св. Павле. Коринџанци I, XI, 8, 9 и 10.)

“*Прва је жена кост од коштулу Адамову, тело од тела његовог.*”

“*Жена ниле господар од свог тела, него муж.*” (Св. Павле Кор. I, VII, 4.)

“*Вона ће твоја стајати под влашћу мужа твог, и он ће ти бити господар.*” (Вит. III, 16.)

“*Жене будите покорне мужевима својим.*” (Св. Петар. Посл. I III, 1.) “*Али хоћу да знате да је сваком мужу главна Христос, а муж је глава жене; а Бог је глава Христусу.*”

Св. Павле Кор. XI, 2.

“*Али жене не доуштај да гину нити да глава мужем него да буде мјрна.*” Св. Павле. Тим. II, 12.

“*А жена да се боји својега мужа.*” Св. Пав. Ев. V, 33.

“*Жене, слушате своје мужеве као Господа.*” “*Јер је муж глава жене, као што је Христос глава цркве.*” “*Но као што*

¹⁾ Edward Gans. Das Erbrecht in weltgeschichtlicher Entwicklung (Berlin 1824) Св. I, стр. 103.

црква слуша Христа, тако и жене своје мужеве у свему."
Св. Павле. Ев. У. 22—24.

Тако је било опште мишљење о женама у оно време, кад се Хришћанство појавило. Оно га се није могло са свим отрести. Стара гатка, да је Ева наговорила Адама да загризе јабуку, чиме је развила у њему телесне наклоности и борбу против целомудрија, то је била она ужасна кривица, због које је жену требало строго казнити. Та је казна *женска потчињеност*.

Удате жене могу данас благодарити за своју потчињеност мужевљевој власти, само оваким заблудама, које су још вајкада постале и којима је узрок проста сила и вишта више. Све су то измислили људи, за то што им је тако годило.

Положај удатих жена у хришћанском браку, онакав је исти, какав је био у Индији, Кини и Риму. Какав је у хришћанском браку, такав је исти и у грађанском браку. Удата жена и данас је малолетна. Она и данас зависи од свога мужа као што је и некада било. Напредак, који се од постања света па до данас остварио, оставио је положај удатих жена недирнут.

Узроци, који су ту потчињеност некада изазвали, данас се више не слажу са здравим разумом. Да они исти људи, који су некада тако говорили и мислили, и данас живе, тешко да би и они сами у то веровали. Но при свем том, што су ти узроци отпали, њихова последица и данас траје.

Правна наука не прави данас никакву разлику између људи и жена. Пред законима сва су људска створења једнака. Једна иста наређења важе и за људе и за жене. Закон прави само разлику између пунолетних и малолетних, па према томе одређује, могу ли та лица пуноважно вршити приватно-правне послове или не. Ту се на пол не гледа. Пунолетне девојке и удовице могу ступати у све приватно правне одвошаје као и човек. Ничије им одобрење не треба. Једина је разлика са удатом женом. Истина, и она може да врши правне послове, али само онда, кад јој муж одобри. Она се сматра као малолетна све донде, док је удата.

Отуд се види, да је жена способна за све правне послове као и човек, али да губи ту правну способност онда, кад се уда. Узрок тој неспособности лежи у мужевљевој власти.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У осталом, Хришћанство није стварало ове две заблуде. Оно их је задржало само за то, јер их се није могло са свим ослободити, нити друкчије наредити.

(НАСТАВИТЕ СЕ.)

ИЗ СУДНИЦЕ.

VI.

Присутни при ислеђивању код полицијске власти морају бити нарочито за то општинским одбором изабрана лица.

(§. 28. крив. пост.)

(Решење опште седнице Касац. Суда).

При суђењу кривице извесног лица, браниоц оптуженога навео је (између осталих разлога своје одбране), да сведоци, који су присуствовали при испиту оптуженога код полицијске власти, не вреде, што они нису били одређени од општинског одбора, као што то прописује §. 28. крив. пост.

Првостепени Суд није уважно овај разлог браниоцев, налазећи, да по §. 28. крив. пост. то не мора да буде, него треба да буду два поштена грађанина. А што је наведеним §-ом наређено, да одбори општински изберу извештан број присутника, то је учињено у цели, да би полицијским властима лакше било њих добављати, али тиме није закраћено, да оне могу употребити и друге грађане који су поштени.

Суд је оптуженога, који је на претресу опозвао своје признање учињено пред полицијском влашћу, осудио. Бранилац његовог изјавио је незадовољство и Апелациони је Суд односно одбране због неисправног саслушања код полицијске власти (— јер нас се поглавито у овом случају само ово питање тиче —), нашао: да је по замењеном §-у 28. крив. пост. с погледом и ра први одељак §. 241. ист. пост. иследна полицијска власт дужна, да при испиту кога оптуженика позове рад присуства два поштена грађанина из општине у којој се ислеђење чини и то из оних лица, које *општина за ту цел избере* за једну годину, но да се дотична иследна полицијска власт при ислеђењу кривице оптуженога није придржавала овог законског прописа, јер као што се види из протокола саслушања при испиту његовом присуствовали су И. и Ђ. који нису од стране општине изабрати рад присуства при извиђању кривица, а кад ова лица нису као изабрата од стране општине присутна била, овда и признање оптуженог нема услова из §. 225. крив. пост. нити се као доцније поречено може да цени према §. 227. истог постошка. Признање оп-

туженога, учињено пред другим а не изабратим лицима, има да се цени као признање учињено ван суда и као један ближи основ подозрења из т. 1. §. 123. крив. пост. као што је првостепени суд у горњој пресуди и узео. И по овоме не стоји разлог првога суда у пресуди, као да је полицијска власт могла прозволно узети за присутне сведоке и друга лица, која нису одређена за тај посао.

Касациони Суд по жалби оптуженога, његовог браниоца и државног тужиоца расмотрив акта и пресуду Апелационог Суда, нађе, да иста не одговара закону из ових разлога:

„Апелациони је Суд у побудама своје пресуде погрешно протумачио смисао прописа §. 28. крив. пост. који се односи на присутне сведоке при ислеђењу кривица.

„Да би се ислеђење код иследних полицијских власти правилно и по прописима постојећих закона вршило, и тиме што више гаранције за оптужене прибавило, законодавац је поменути прописом наредно, да се ислеђење код полицијских власти врши редовно у присутности два *поштена грађанина*, којима је као таквим стављено у дужност, да ислеђење прате и примедбе своје на исто, ако би каквих имали, чине; из чега јасно излази, да је сва тежина овог прописа у томе, да *при испиту буду присутни сведоци, да су они поштени грађани* оне општине, где се дело ислеђује.

„Остала наређења тога прописа закона, како ће ти грађани у општини бирати се, нису такве важности, да би испит био ништав, а о би други ко осим њих испиту присуствовао. Ови прописи садрже више упутства, како ће се бирати ови присутници, а не прописују својства њихова.

„А да је смисао и дух наређења овакав, а не као што је Апелациони Суд узео, још јасније се увиђа из предпоследњег одељка истог прописа, у коме је оптуженима остављено право да могу у свима случајевима §. 43. крив. пост. противу присутних сведока чинити изузећа, а међу овим није урачунато у изузеће и то, ако нису избрати од општине, што би на сваки начин било, кад би и овај пропис закона *суштну* наредбу садржавао, и кад неби био само упут за олакшицу вршења овога посла од стране грађана у једној општини, те да тај терет не би падао све на једна и иста лица.

„Према оваком смислу поменутог §-а, Апелациони Суд је погрешно, што је признање оптуженога код иследне власти пред сведоцима И. и Ђ., и ако нису општином изабрани, квалификовао као признање из т. 1. §. 123. крив. пост. које је учињено ван суда, у место да га узме као признање из §. 225. ист. пост.“

Из ових је разлога поништио апелациону пресуду.

Апелациони Суд није примио ове примедбе I. одељења Касац. Суда из ових разлога:

„Законодавац бринући се, да један оптуженик при ислеђењу код полицијске власти што више гаранције има, наредио је у §. 28. крив. суд. пост. да се ислеђење код полицијске власти чини свагда у присуству два поштена грађанина, као што то и одељење Касац. Суда у својим примедбама наводи, само што одељење овом законском пропису придаје шири појам и налази, да присутна лица при ислеђењу код пол. власти, могу бити друга лица сем ових, које је општина бирањем сваке године одредила за присутнике. Али Апелациони Суд не дели овако мишљење Касац. Суда.

„Кад се горњим законским прописом у интересу оптуженика тражи, да при његовом испиту присуствују два поштена грађанина од лица, које општина из своје средине избере, одредивши и број њихов, онда се ни у ком случају не може дозволити, да полицијска власт произвољно кога хоће, узима за присутнике при ислеђењу у кривица кога оптуженика, пошто је општина једино позвано овим законом, а и чланом 8. закона о устројству општина и општинских власти, да сазнаје, а по потреби и уверење даје, какви јој је који грађанин моралног живота; и да она бирајући лица из своје средине за присутнике сама означи њихова имена из целог броја грађана њене општине, као поштена лица, а позитивно је, да општина боље познаје људе из своје средине, но полицијска власт или чиновници њези, који се често по дужности премештају из једног у друго место, па им често није могуће да знају какви се који од грађана у општини сматра.

„Сем изложенога, одељење Касац. Суда, да би доказало, да полицијска власт сем одређених лица од општине, за присутнике може да узме и друга лица, позива се и на предпоследњи одељак §. 28. крив. пост. по коме оптуженик има права да против присутника чини изузеће по §. 43. крив. пост.; али ни овај разлог не одговара закону, једно што овде тај случај и не постоји, а друго што је горњим прописом дато право оптуженику, да чини изузеће против присутних лица, разуме се лица, које је општина за присутнике изабрала, а не лица пеналдежна, које би полицијска власт за присутнике узела, и на које се није могло ни мислити, пошто присутност њихова по самом закону невредећа је као не надлежних лица.

„Кад би се пропис реченог §. 28. крив. пост. тумачио овако, како одељење Касац. Суда узима, онда би се омашила или бар јако ослабила она цел, која се ради јаче безбедности оптуженога хтела да постигне, против могуће хотичне или нехотичне злоупотребе при ислеђењу; јер би тада било могућности, да иследне власти

по непознавању личности или и намерно, узму за присутне и онаква лица, која по њиховом познавању, у општини, не заслужују ово поверење.

„На против, да је правилније ово тумачење Апелационог Суда, то се објасњава и старим текстом §. 28. крив. пост. од 10. Априла 1865. год. кад је било наређено, да у вароши општине изберу грађане, који ће присуствовати, а у сеоским општинама, да полицијска власт узима по два лица, која местни кмет одреди; дакле ни онда није дозвољено било полицијском исељднику, да произвољно узима присутна лица, но која кмет одреди. Међутим у садашњем §. 28. та је власт од кмета пренета на одбор општински, па је казано: да одбор и у сеоским општинама назначи лица, која ће моћи да буду присутници.

„По изложеноме, Апелациони Суд сматра, да у овоме делу казивање оптуженога код полицијске власти учињено пред лицима И. и Ђ., који нису од стране општине за присутнике изабрати, нема ових услова из §. 225. крив. пост. него да казивање његово пред свим сведоцима важи само као један ближи основ подозрења из т. 1. §. 123. крив. суд. пост. као што је то пресудом Апелационог Суда оцењено; зато се сада поново не може да упушта у разматрање и оцену по горњим примедбама оделења.“ Из ових побуда остао је Апелациони Суд при својој пресуди.

Касациони Суд у својој општој седници 11. Децембра 1886 год. Бр. 4017 нађе, да су ови противразлози Апелационог Суда закону саобразни.*)

Саопштио

Милан Дамјановић.

Л И С Т А К.

УБИЈСТВО АДВОКАТА БЕРНЕЈА.

(НАСТАВАК.)

II.

Чудан је и жалостан роман модернога живота, што се догађа у кући адвоката Бернеја у Анверу. Да га је песник измислио, не би могао издржати озбиљну критику и сматрао би се као невероватан. Писац мора заиста истинитије да мотивује, него што је то потребно

*) Услед ове одлуке Касациони је Суд ствар о у представио и г. Министру Правде с молбом за потребно наређење, да се полицијске власти упуте, да у будуће испите чине само у присуству изабраних лица за ову цел, а никако и у присуству других лица, иначе, према горњем решењу Касац. Суда рад би њихов био свагда ништав, те би се на тај начин многи кривци, који код полиције признају, код суда пошло али наређењем §. 28. т. 2. крив. п. те тако би своје признање за ништаво оглашавали и испод казне се извлачили.

истини. Арман Пелцер био би у роману немогућа појава: „такав човек не убија“, било би опште мишљење.

Вилхелм Бернеј рођен је фебруара 1848. у Кобленцу. Његови родитељи преселише се још 1850. у Брисел. Био је добар и даровит ђак, вредан ученик, који је одлично положио испите и у двадесетој години својој већ постао доктором права. Сви, који су га познавали, признају му радо његове ванредне способности, живахност његова ума, оштрину његовог схватања. Напротив врло је мало њих, који би рекли, да је био љубазан у друштву и пријатног карактера. Бернеј је имао мало пријатеља, а за многе је био сасвим одвратан. Његова природа била је немирна, нестална, а уједно и горделива, — те то је проузроковало, да је саобраћај са њиме био непријатан. Али највише отуђивао је многе ванредно развијеном грамзљивошћу својом с једне, а тврдоћом с друге стране, која се у свакој прилици појављиваше. Грозничава тежња његова, да брзо новаца заслужи, била је меродавна и при избору његовог занимања и при избору места, у коме је радњу отворио. У години 1870. настани се у Анверу. Нарочито се одао и проучавао је трговачко и поморско право и био је ванредно вешт у трговачко-правним споровима. Ма да је био још млад — једва 22 године — постао је брзо чувен адвокат и велики трговци анверски радо су тражили његовог савета. Пошто је практиковао код једног ваљаног адвоката у Анверу, поче већ 1872. као његов друг управљати му писарном. 26. Новембра 1872. ожени се овај млади преваоц са Јулијом Пешеровом, ћерком из отмене анверске породице. Као зет господина Пешера, човека од великог утицаја, могао је Бернеј рачунати на ванредне користи. И заиста његовим посредовањем постаде Бернеј владиним адвокатом у Анверу, које је звање скопчано са великим приходима. У год. 1872—1876. заслужио је он, као што се из акта доказало, суму од 289.000 фран. 78 сант., за младога правника у двадесетим годинама заиста лепа добит.

Није лако да човек, по извештајима новинским, добије јасну слику о Јулија Пешеровој. Белгијске новине тако су огорчене против Армана Пелцера и свију, који са њиме у свези стоје, да очевидно непријатељски и неправично оцењују пријатељицу Арманову. Понашање несретне ове жене у парници овој веома је пуно такта и достојанства, и најугледнији сведок, први председник Касационога Суда у Анверу, господин де Лонже, који Јулију Пешерову од детињства познаје, претставља њу као талентовану, племениту и отмену жену. Гадни гласови, које су проносили о њеном саобраћају са Арманом Пелцером, проистичу из врло мутних извора, из оговарања млађих, које је једна служавка, што излази, тако рећи као породично наслеђе предавала другој, која у службу ступа. Испит млађих

један је од најгаднијих одсека у овој парници. Нећемо да предухитримо целој истрази, али већ овде морамо приметити, да пронесени гласови простих, бесавесних и безобразних млађих о госпођи Јулији Бернејевој производе у сваком поштену човеку утисак клевете и неистине. Државни тужилац имао је толико такта, те на све ове исказе није ништа полагао. Једно по туцета лажних клетава извесно је пало овим поводом.

Јулија Пешерова имала је, кад се за Бернеја удала, двадесет година; од свога мужа била је млађа три године. Била је слабуњава, болешљива млада девојка, помања, скоро мршава, не одвећ лепа, али ни ружна, са пикантним бледим лицем и сивошлавим очима. Једино заиста лепо на њој била јој је богата коса дивне златожуте боје. У кући свога слободоумнога оца, који је био вођа антиклерикалне странке у Анверу, добила је одлично васпитање. Умно је богато обдарена. Изражава се лако и са извесном елеганцијом у говору. Њено саслушање као сведока пред судом, који суди убицама њенога мужа и пред којим има да исказе мало доброга о убијеноме, а доста кориснога о убици, — може се сматрати као узор такта. Никад се жена једна није понашала племенитије и исправније у тако тешкој ситуацији.

Међутим ми нећемо да тврдимо, да је госпођа Јулија била пријатна жена. Имала је романтичне наклоности, и кад Бернеј у писму једном о њој тврди, да је милосрдна сестра и да своју наклоност раскошно дели својој околини тако, да за њега, мужа, много не остаје, — то је тиме праву истину рекао. Јулијина природа наклоњена је сањарији и идеализму, и на брзо по венчању са Бернејом она је увидела, да ће се тешко моћи опријатељити са мужем, који је своју тежњу обратио практичној и материјалној страни живота. Била је чутљива, нерасположена и нељубазна према мужу; а он је опет био нагао, неучтив, самовољан, хладан, а кад кад и насртљив. Јулија је била раздражљиве, нервозне природе: патила је од несвестице, а према мужу је била горда до увреде. Већ првих дана по венчању било је међу њима озбиљних несугласица. Бернеј је прећутао, да је чивутин. Кад су по венчању путовали и дошли у Париз, он се покрестио. Доказано је, да је ово протајивање и крштење врло хрђаво утицало на Јулију.

После једне године роди се дете, једино у овоме браку. При крштењу доби име Едуард, а од мила зваше га у породици „Енде“. У овој социјалној драми намењено је овом детету да игра значајну улогу. Отац и мати љубе дете с истом нежношћу и суревњивом страхњу. Само због овога детета, од кога се неће да растави ни отац ни мати, они се одлучују касније, када је брак само још пред

светом постојао, да остану под једним кровом. Али брачна веза између њих престала је фактички онога часа, кад се мали Енде родио.

Горда жена била је до дна срца разјарена, кад је приметила, да Бернеј њеној собарици чини неморалне понуде. Ова девојка, Марија Терезија, била је ванредно лепа; она је била поштена девојка, заручница поштеног човека и одбијаше одлучно све понуде свога господара. Бернеј је био луд за овом девојком и понашао се према њој тако, да је заиста вређао тиме своју жену. Он јој је шта више озбиљно предлагао, као што је и доказано, да заједно побегну, те да напусти и жену и дете. Брак је био тим фактички разведен; постојао је само као друштвена лаж, а њихов заједнички живот био је у сваком погледу несносан. Јулија и Бернеј не имађаху ништа друго више заједничко, до љубав к својој детету.

Тако су стајале ствари, кад се Арман Пелцер, који је имао трговину у Буенос-Ајресу вратио у Белгију, да притекне у помоћ својој браћи Леону и Џемсу, који су банкротирали.

Арман је Пелцер, као Бернеј, немачког порекла. Био је најстарији син неког уваженог и поштованог трговца са Рајне. Арман је рођен 1844. у Вервијеру. Он, као и браћа му, говори добро немачки, француски и енглески. Арман је свршио школе и био је еврејер. Његов је живот чист и без порока; сви његови школски другови потврђују искреност и срдачност његовога карактера и његову сјајну умну даровитост. Дискутовао је радо и био је врло жив; у целом његовом животу није оптужба могла наћи ни једну црну пегу, које би се поштен човек стидети морао. Љубав, која га везује са његовом браћом, мора свакога тронути. Цела му је младост прошла у томе, што се без прекида жртвује за своје. Он више пута заслужује знатне суме, али ове иду све у благајне његове браће, што им радња хрђаво напредује. Нарочито му брат Леон, четири године млађи од њега, задаје тешке бриге. Да очува част имена Пелцеровог, да избави браћу од срамнога банкротства, он жртвује без размишљања све, што је стекао, неколико стотина хиљада франака. Жртва за породицу дозива га из Буенос-Ајреса у Белгију. При уређивању полова своје браће Леона и Џемса, он долази у додир са адвокатом Вилхелмом Бернејом, кога познаје породица Пелцерова већ од више година. Леон и Џемс били су свати Јулија и Бернеју. Величина Арманова у новчаним стварима морала је веома импонувати тврдици Бернеју. Обојица приближују се, друже се и постају напоследку добри пријатељи. Арман је удовац и има девојчицу Маријету. Бернеј га претстави Јулији, а она се интересује за човека, који је дошао из Америке, да без своје користи имање жртвује части свога имена. Ова племенитост дубоко утиче на раздражљиву жену, која оно, што

одликује Армана, узалуд тражи код свога мужа. А Арман опет са своје стране осећа наклоност према љубљивој младој госпођи, која чудноватим заносом привлачи све људе. Између обојих настаје тесна веза пријатељства. Деца, Едуард и Маријета, играју се заједно и имају се радо.

(НАСТАВИЋЕ СЕ.)

К Њ И Ж Е В Н О С Т.

I. Српско-Хрватска.

Уговори и конвенције између Србије и страних држава (од прогласа државне независности до 1. Јануара 1887.) Издање Министарства иностраних дела. У Београду, штампано у краљ. српској државној штампарији 1887.

Миленко М. Жујовић, Прилози за реформу казних завода. Саставио — Секретар Министарства унутрашњих дела. Издање Министарства Правде. У Београду, штамп. у краљ. срп. држ. штамп. 1887.

Зборник закона и уредаба у Краљевини Србији издатих од 25. Новембра 1885. до краја 1886 год. св. 42. У Београду штамп. у краљ. срп. држ. штамп. 1887.

Мјесећник правничкога друштва у Загребу. Год. XIII. Br. 1. за Сיעљн 1887. и br. 2. за Вељјаћн 1887. Уредjuje у име одбора правничкога друштва Dr. Blaž Lorković. У Загребу 1887.

Нјекони списи из јавнога политичкога дјеловања Метела баруна Ожеговића белскога и барлабошеваћкога. — Загреб 1887.

II. Немачка.

Lehmann H. O. Lehrbuch des deutschen Wechselrechts, mit Berücksichtigung des österreichischen und des schweizerischen Rechts. Stuttgart. 1886. XII. 602.

Liebemann Dr. J. Die Pflicht des Arztes zur Bewahrung anvertrauter Geheimnisse. Frankfurt a. M. 1886.

Menzel Dr. Das Anfechtungsrecht der Gläubiger nach österreichischem Rechte. I. Wien 1886. IV. 114.

Mitteis Ludw. Die Lehre von der Stellvertretung nach röm. Rechte, mit Berücksichtigung des österreichischen Rechtes. Wien 1886. VIII. 311.

III. Француска.

Courcelle-Seneuil J. G. Préparation à l'étude du droit: étude des principes. Paris 1886.

Janlet V. Etude sur la propriété artistique et littéraire. Paris 1885.
 Lyon-Caen Ch. et Rénault L. Manuel de droit comercial speciellement destiné aux étudiants des facultés de droit Paris 1886. VIII. 946.

IV. Талијанска.

Conti Ugo. Intorno alle nuove dottrine in diritto penale. Bologna 1886.
 Giovano Dr. Maistre Michele. La procedura civile in Italia, pensieri e proposte del — Firenze 1886.

Piperno S. La nuova scuola di diritto penale in Italia. Studio di scienza sociale. Roma 1886.

Б Е Л Е Ш К Е.

Сентименталан Суд. Пре неки дан судио је војни суд у Палерму једноме нареднику због убијства. Кад је објављена пресуда, тужени и оба његова браниоца пали су у несвест. Саме судије били су тако дирнути овим догађајем, да су почели јасно плакати, а напоследку је цела публика, што је била у судници, јецала и плакала.

* * *

Парница због натписа на гробу. Интересантан случај био је не давно пред средним судом у Тургау (у Швајцарској). У години 1883. умрло је у Б. после дуге болести млади Р., кога је прво лечио Др. Л., а затим још други неки лекари. Отац Р. свуда је после смрти свога сина говорио, да је др. Л. крив што му је син умрло, јер га је хрђаво лечио, и он му стави на гробу овај натпис: „Хрђава лекарска средства спремила су теби гроб. После дугогодишњих мука једва си нашао вечити покој. Мир пепелу твоме!“ Услед овога преда др. Л. против Р. тужбу за увреду тражећи поред тога 10.000 франака накнаде и суд осуди Р. на 200 фр. новчане казне, али одби тужиоца од тражења накнаде.

* * *

Мађарско правосуђе. Угарски листови саопштавају овај случај. У једној општини бихарског комитата (Пацалаш код Маргите) донео је судија чудновату пресуду. Један познати неваљалац био је обвинен да је више пута палио у селу. Дан пре последњег пожара јавно је говорио, да ће запалити село са два краја. Кад се пожар догодио, даде га судија ухватити и изрече пред целом општином ову пресуду: да му вежу уже око врата, да га вуку од куће до куће и да му сваки становник да по један ударац. Пресуда је најсавесније извршена и сам син оптуженога тукао је свога оца. Кад су после

извршене пресуде хтели подићи га на ноге, видло се да је осуђени мртав и да је већи део казне извршен на њему као мртвацу.

* * *

Интересантна парница о одговорности лекарској расправљена је у Њу-Јурку. Нека раленица вештачког цвећа, гђца Браун, поче боловати, а њен лекар, Др. Пурди, сматраше да је њена болест велике богиње и даде је пренети у болницу, која нарочито за ову болест постоји. Међутим болесница боловала је само од обичног лишаја. Кад је оздравила, хтеде опет отпочети своју радњу, али ни једна од њених муштерија не хтеде јој доћи, јер беху уверења, да је заиста боловала од великих богиња, те се бојаху заразе. Услед тога поднесе гђца Браун тужбу за накнаду против Др. Пурди и суд га осуди да плати тужитељици 3000 дин. накнаде.

* * *

Нечовечност. У једном месту близу Бајрајта (Баварска) извршила је кћи једнога економа, Ана Деблер, уз припомоћ своје матере пре кратког времена грозно дело. У намери да своје новорођено ванбрачно дете убије, турала је Ана детету у уста сено, сламу и иверје, а кад се дете од тога угушило није, она му је трипут заврнула врат. Кад и услед тога дете беше још живо, онда му мати Анина тестерицом просече гркљан и напоследку одкидоше јадном детету главу. Пресудом поротног суда осуђена је Ана због убијства детета на седам година робије, а њена мати због убијства на смрт.

ОДГОВОРИ АДМИНИСТРАЦИЈЕ.

Г. Др. Јосифу Јагићу, адвокату Мохач. Примили смо вашу пријавну листу за ванредно чланство нашег удружења заједно са 12 фор. аустр. вредн.

Г. Др. Арону Војновићу, адвокату Ст. Бечеј. Пријавну листу за ванредно чланство нашег удружења и 12 фор. ауст. вр. примилисмо.

Г. Николи Каралићу, адвокату и поверенику друштвеном у Лозници. По жељи вашој послали смо вам пријавне листе.

ВЛАСНИК :

Удружење јавних правозаступн. у Србији.

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :

МИЛАН СТ. МАРКОВИЋ

ЈАВНИ ПРАВЗАСТУПНИК